

Aikuiskasvattajan opas dialogitaitoihin

Lipman, Matthew (2019). Ajattelu kasvatuksessa. Kasvatusfilosofinen johdatus ajattelun taitojen opettamiseen. Niin & näin. 365 sivua.

DIALOGISTA ON muodostumassa Suomessa muoti-ilmiö. Dialogisuuteen saati dialogitaitoihin ei silti päästä tuosta vain. Kyseessä ei ole niinkään rutiininomainen tapakasvatuksen tuottama osaaminen vaan jotain, mikä vaatii aidosti kasvatus- ja kasvua. Dialogisuus on nimitäin ajatuksen kypsyttää ja vastuuta, kykyä kuunnella ja luoda turvallisia tiloja keskustelulle. Dialogissa on syytä kohdata erimielisyys, hankaluudet ja tarjota välineitä niiden käsittelyyn rakentavalla tavalla.

Eettisyyttä ja ihmisyyttä ei pidä unohtaa, sillä kasvu voi olla kasvua vinoon. Tuottavuus edellä voimme esimerkiksi pahimmillaan ajautua näennäisen itseohjautuvasti itseoppiviin työryhmiin, jotka itseinnostavat itsensä hymy vain entistä tiukemmin huulilla tekemään töitä uupumukseen saakka – koska se on kivaa, sosiaalista ja haltioivaa. On liiankin helppo oppia pintapuolisesti käyttämään keskustelulle annettuja sääntöjä ja tekemään niistä itselleen uusi vallankäytön väline, höplästävämisen tekniikka.

LIPMANIN TYÖ JATKUU SUOMESSAKIN

Matthew Lipmanin (1923–2010) teos on poikkeuksellisen ajankohtainen. *Ajattelu kasvatuksessa* on yhteenveto yhdysvaltalaisen filo-

sofian professorin elämäntyöstä pyrkimyksenä saattaa filosofia ja ajattelun taidot kaikkien koulu- laisten saataville.

Lipmanin työ on synnyttänyt kokonaisen koulukunnan, *Philosophy for Children* (P4C), ja reflektiivisen kasvatuksen toimintamallin. Sen keskiössä ovat filosofiset, erityisesti eettiset ongelmat, jotka kiinnostavien tarinoiden muotoon puettuina johdattavat lapset ajattelemaan omia kokemuksia ja niihin liittyviä kysymyksiä. Opettajan tuella lapset käsittelevät filosofisia, hyvinkin ristiriitaisia kysymyksiä tutkivana yhteisönä. Ytimessä ovat tasavertainen dialogi ja keskinäisen kunnioituksen ilmapiiri sekä vertaisoppiminen.

Lapset pyrkivät itse kehittämään omia ajattelun taitojaan yhdessä, toisiltaan oppien. Taivoitteena on, että he oppivat paitsi kriittisiksi myös luoviksi ja huolehtiviksi ajattelijoiksi. Samalla lapset kehittävät tiedollista, taiteellista ja moraalista ajatteluaan yhdessä. Suomessa Lipmanin työtä jatkaa Filo – Filosofiaa lapsille, nuorille ja yhteisöille.

KRITIIKITTÖMYYS UHKAA DEMOKRATIAA

Lipmanin sivu-uran koulukasvatuksen kehittäjänä käynnisti

1960-luvulla havainto yliopisto-opiskelijoiden kyvyttömyydestä riittävän itsenäiseen kriittiseen ajatteluun. Hän kritiikittömyyden uhkaksi demokraattiselle yhteiskunnalle: vakiintuneita järjestelmiä ei osattu kyseenalaistaa, eikä käydä demokraattista, tutkivaa keskustelua. Vertauskoh- taan nyky-suomalaiseen huoleen yhteiskunnallisen keskustelun tilasta on vaikea olla näkemättä. Lipman arvioi, että juurisyy oli koulukasvatuksessa.

Lipmanin esikuvista suurin oli John Dewey (1859–1952), joka on Suomessakin vihdoon löydetty uudestaan. Dewey sovelsi pragmatistifilosofien ajatuksia Chicagon-laboratoriokoulussa ja päätyi moniin kasvatuksellisiin ideoihin, joita suomalaisissakin kouluissa käytetään. Häneltä on peräisin idea koululuokasta tutkivana yhteisönä sekä osaltaan lapsen omiin kokemuksiin perustuva opetus- tapa.

LIPMANILTA ON PERÄISIN IDEA KOULULUOKASTA TUTKIVANA YHTEISÖNÄ.

NELJÄ PAINAVAA OSAA

Kirjassa on neljä osaa, joista ensimmäinen saattaa olla tottumattomalle hieman hämmäntävä. Aluksi nimittäin määritellään huolellisesti se, mistä puhutaan: mikä on reflektiivisen kasvatuksen malli ja miten se suhteutuu muihin kriittisen ajattelun traditioihin. Ensimmäinen osa on silti täynnä helmiä, joita lukija voi tutkailla rauhassa perehdyttyään muuhun sisältöön. Itselleni valaisevaksi osoittautui muun muassa kriittisen ajattelun ja ajatteluun opettamisen historian käsittely.

Toisessa osassa puhutaan tutkivasta yhteisöstä. Varsinkin kasvatuksen näkökulmasta tämä on ensimmäistä osaa monin tavoin vahvempi kokonaisuus. Esimerkin tutkivan yhteisön käytöstä väkivallan ehkäisyyn koulussa sekä rauhankasvatukseen voisi jakaa erillispainoksena kaikkiin kouluihin!

Kolmannessa osassa tarkastellaan reflektiivisen kasvatuksen mallia tarkemmin emotioiden, mentaalisten aktien ja ajattelun taitojen näkökulmista. Neljäs osa vie syvemmin käytäntöön, ja tarkastelee ajatteluun kasvattamista, niin kriittistä, luovaa kuin huolehtivaa yhdistävän moniulotteisen ajattelun muodossa.

Laajuudestaan huolimatta teos on suhteellisen helpolukuinen, ja Tapani Kilpeläisen suomenosta on syytä kehua. Kirjassa on kotimaisille tietokirjoille poikkeuksellisesti asiasanahakemisto ja jopa kotimaisen kirjallisuuden listaus. Filosofit Tuukka Tomperin loppusanat asettavat Lipmanin ajattelun niin amerikkalaisen kasvatustieteen traditioon kuin kotimaiseen kontekstiin. Miniessee on tyylikkyudessaan melkein teos itsessään.

SUURI TARVE SYVÄLLELLE KESKUSTELULLE

Vaikka *Ajattelu kasvatuksessa* on suunnattu varsinkin amerikkalaiseen kouluopetukseen ja opettajaopiskelijoille, niin myös aikuiskasvattajan ja vapaan sivistystyön tekijän kannattaa tarttua teokseen. Opin itse täydentämään P4C-tekniikoilla matematiikan opetusta, mutta yllättäen monet näistä menetelmistä ovat keskeisiä aikuiskasvattajan työssäni, puhetaidon opettamisessa. Dialogiohjaajana puolestaan olen huomannut, minkälainen ajattelun oppimisen himo monilla aikuisilla on: kuinka moni on jäänyt vaille mahdollisuutta keskustella syvällisesti?

Toivoisin, että aikuisten ajattelun kehittymistä tutkittaisiin

enemmän. Aikuisten kasvattamiseksi dialogitaitoihin tarvitaan lisäksi monia uusia menetelmiä täydentämään olemassa olevia. *Ajattelu kasvatuksessa* on siihen hyvä lähtökohta. Ajattelun kasvatusta on kasvatusta demokratiaan.

SEVERI HÄMÄRI

FM, tohtorikoulutettava
(käytännöllinen filosofia),
Helsingin yliopisto

puheenjohtaja ja puhetaidon
opettaja,
Kriittinen korkeakoulu

 <https://orcid.org/0000-0003-3969-1403>

Lisää aiheesta:

Juuso, H. & Tomperi, T. (toim.)
(2008): *Sokrates koulussa. Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*.
Tampere: Niin & Näin.

Pritchard, M. (2020). Philosophy for Children. Teoksessa E. N. Zalta (toim.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/children/>

Institute for the Advancement of Philosophy for Children. Verkkosivusto. <https://www.montclair.edu/iapc>

Filosofiaa lapsille, nuorille ja yhteisöille. Verkkosivusto. Filo ry. <https://filory.fi>